

терапії в умовах Болонського процесу зумовлює якісну підготовку провізорів.

2. Методика і принципи викладання навчальної практики з дисципліни за вибором «Використання лікарських засобів у клінічній практиці» дозволяє виконати поставлені завдання та вдосконалити клінічні аспекти фармацевтичної діяльності, зокрема, знання з клінічної фармакології, вміння проводити вибір оптимальних ліків у конкретному випадку з метою попередження їх побічної дії, здійснювати моніторинг фармакотерапії при відповідальному самолікуванні.

Література

1. Зіменковський А.Б. Уніфікована методика оцінки фармакотерапії за листками лікарських призначень: методичні рекомендації МОЗ України / А.Б. Зіменковський, А. М. Морозов, А.В. Степаненко –К. 2011.-38 с.

2. Нагірний Я.П. Болонський процес і забезпечення якості освіти / Я.П. Нагірний // Фармацевтичний часопис. – 2011. - № 1. – С. 74-76.

3. Фармацевтична опіка: вибрані питання: Навчальний посібник / О.С. Хухліна, С.П. Ткач, Т.Я. Чурсіна [та ін.]– Вінниця: Нова Книга, 2011. – 424 с.

Губина Н.В.

Особенности проведения производственной практики по специализации «Использование лекарственных препаратов в клинической практике» на фармацевтическом факультете в рамках Болонской системы

Ивано-Франковский медицинский национальный университет, Украина

Резюме: Проведение производственной учебной практики по специализации «Использование лекарственных средств в клинической практике» на фармацевтическом факультете является

УДК: 378.147+371.322+616.314

Дмитренко І.А.

Методи і засоби підвищення якості навчання студентів на клінічній кафедрі стоматологічного факультету

Івано-Франківський національний медичний університет

Резюме. У статті представлено матеріал, що дає можливість підвищити ефективність викладання предмету ортопедична стоматологія на 2 – 5 курсах навчання Івано-Франківського національного медичного університету. Оптимізація навчального процесу полягає в розробці педагогічних прийомів для підготовки студентів до самовдосконалення своїх знань та навиків для подальшої професійної діяльності, що залежить від психологічних особливостей студентів – майбутніх лікарів як фактора в організації навчального процесу.

Ключові слова: клінічна стоматологія, навчальний процес, психологія, якість викладання.

Зміни, які відбуваються в Україні та за її межами, висувають нові вимоги до сучасних висококваліфікованих фахівців. Завдання підвищення ефективності навчального процесу, якості підготовки спеціалістів не можуть бути вирішені без підвищення якості викладання, корекції навчального процесу, використання педагогічних інновацій. Підготовка лікарів-стоматологів передбачає не лише формування професійних знань, умінь та навичок, які необхідні в практичній діяльності, а й виховання всебічно розвиненої особистості, розвиток її пізнавальних потреб та інтелектуальних здібностей, інтересів та мотивів, духовності, менталітету, формування сучасного світогляду тощо [1].

Успішне викладання залежить від особливостей використання педагогічної техніки викладача, що дає змогу вико-

важним етапом в підготовці майбутнього провізора. В статтю приведені результати проведення виробничої практики в умовах кредитно-модульної системи навчання, в частині, вдосконалення практичних умінь і навичок, що стосуються оптимального використання лікарств для забезпечення раціональної фармакотерапії, запобігання та усунення небажаних побічних дій лікарських засобів, а також надання фармацевтичної опіки більшим різноманітним пацієнтам. Розглянуті та запропоновано впровадження системного підходу до організації навчання та контролю успішності знань студентів.

Ключевые слова: Болонский процесс, производственная практика, аспекты преподавания, провизор.

N.V. Hubina

The Peculiarities of Conducting the Working Practice in the Specialization “The Use of Drugs in Clinical Practice” at the Pharmaceutical Faculty Under the Bologna System

Ivano-Frankivsk National Medical University, Ukraine

Abstract. Conducting the working-and-educational practice in the specialization “The use of drugs in clinical practice” at the pharmaceutical faculty is an important stage in training of a future pharmacist. The article presents the experience in working practices within a credit-modular system, particularly, the improvement of practical skills and knowledge relating to the optimal use of drugs for the rational pharmacotherapy, preventing and eliminating the undesirable side effects of medications and providing the pharmaceutical patient care in various fields. There was considered and offered an introduction of the systematic approach to training and monitoring the students’ progress.

Keywords: the Bologna process, working practice, aspects of teaching, pharmacist.

Надійшла 15.09.2014 року.

ристовувати власний психофізичний апарат для досягнення і отримання ефективних педагогічних результатів. Проведення підготовки студентів 2 – 5 курсів навчання стоматологічного факультету на кафедрі ортопедичної стоматології є особливо актуальним за відповідним спеціалізованим напрямком, що дає можливість узагальнити набуті в процесі навчання знання [2].

Під час навчання студентам стоматологічного факультету велика увага повинна приділятися професійній підготовці та адаптації до умов навчання у вищому навчальному закладі. При цьому, особливістю навчально-професійної діяльності студентів є їх спрямованість на оволодіння засобами, методами розв’язання проблем і завдань, що виникатимуть у ході подальшої роботи і досягати кінцевої мети навчання після закінчення вищого навчального закладу [3].

Навчання в університеті – це дуже важливий період соціалізації особистості, під час якого у студента відбуваються формування індивідуального стилю навчально-професійної діяльності, розвиток особистісних якостей тощо. Зокрема, при вивченні емоційної сфери студентів-майбутніх лікарів у перші три роки навчання у вищому медичному навчальному закладі виявляються зміни у напрямку більшої душевності студентів, що пов’язується з початком їх спілкування на третьому курсі з пацієнтами.

При викладанні матеріалу з ортопедичної стоматології

необхідно керуватися відповідно до статусу міжнародних Європейських вимог, що дає змогу вдосконалювати процес навчання в університеті. Обов'язковим для підвищення якості педагогічної підготовки студентів є розробка нових програм у напрямку ознайомлення їх з новими сучасними тенденціями та зарубіжними засобами і методиками, що направлені на ортопедичне лікування пацієнтів, звертаючи увагу на такі розвинені країни, як Польща, Франція, Німеччина, США, Японія та інші. При проведенні практичних занять за новими, добре зарекомендованими європейськими програмами створюється можливість передбачити використання найсучасніших методів і засобів викладання, надання доступної інформації студентам для підвищення ефективності навчального процесу.

Метод навчання – це система послідовної взаємодії тих, хто навчає, і тих, хто навчаються, спрямована на організацію засвоєння змісту освіти. Загальнопедагогічними функціями методів навчання є освітня, розвиваюча, виховна, мотиваційна, контрольна-корекційна. Будь-який метод, у тому числі й метод навчання, має розглядатися на теоретичному рівні, як модель діяльності, що проектується особистістю, тобто ідеально уявленню про можливу й необхідну норму діяльності для досягнення цілі або, як уявлення про продукт, що реалізується. Метод як модель, що проектується суб'єктом його діяльності, вміщує знання про цілі діяльності, що водночас є знанням про результат діяльності, знання про необхідний для досягнення мети спосіб діяльності, знання суб'єкта про необхідні й можливі засоби, оскільки діяльність завжди пов'язана із засобами діяльності інтелектуального, практичного або предметного характеру, знання про об'єкт діяльності, оскільки без об'єкта, ідеального або матеріального, діяльності не буває.

У процесі підготовки фахівців широко застосовуються методи активного навчання. Серед них: клінічні дидактичні ігри, аналіз конкретних ситуацій, розв'язання ситуаційних задач, метод «мозкової атаки» (генерування ідей), колективне навчання в малих групах тощо.

Окрім того, необхідно використовувати також словесні методи в поєднанні з уяоченням, адже це дозволяє не лише формувати знання, надавати інформацію, а й забезпечувати сприйняття та засвоєння тем і розділів, які вивчаються, спостереження процесів, фантомів тощо.

Вибір методів навчання викладачі повинні здійснювати залежно від змісту навчання, організаційної форми, конкретної мети заняття на основі дидактичних і методичних знань та власного досвіду [1]. З цією метою потрібно акцентувати увагу на матеріалах, які підвищують самооцінку студентів: мова поведінки і жестикуляції; використовувати різний тембр голосу і швидкість мовлення; виділяти важливі моменти, використовуючи повторення; заразливості; правильність інтуїції; здатність до характерності; праця; любов до справи; застосовувати наочні методи навчання – ілюстрація і демонстрація (таблиці, діаграми, реферати, дошка, проектори, мультимедійна презентація, записи) тощо. Брак хоча б однієї з перелічених ознак може зменшити педагогічну впливовість [4].

Важливу функцію в навчальному процесі відіграє психологічний фактор, як складова стилю роботи керівника – педагога. Своім психологічним станом керівник помітно впливає на студентів. Це має свій вияв у таких засобах психічного впливу, як захоплення, навіювання, переконання і наслідування. Керівник для своїх студентів – об'єкт наслідування.

Значною мірою проведення практичних занять повинно передбачати розгляд та обговорення основних теоретичних питань тем, набуття практичних навичок та умінь у процесі лікування пацієнтів, розробка нових методик і способів ортопедичного лікування, обґрунтування даних методик, засвоєння питань, враховуючи індивідуальний підхід до кожного пацієнта.

Провідними етапами навчальної діяльності є мотивація,

засвоєння, узагальнення, контроль, рефлексія. Викладач повинен вміти оцінити свою дисципліну і відповісти на такі запитання. Якою є мета навчання? Які знання повинен мати студент для самостійної роботи? Що повинен уміти студент і на яких прикладах можна перевірити ці уміння? Вагомою закономірністю є поняття про увагу, що являє собою особливу форму психічної діяльності, яка виявляється у спрямованості і зосередженості свідомості студентів на вагомих для особистості предметах. Для кожного поняття добираються приклади з певними «родзинками», які показують зв'язок навчального матеріалу з пацієнтом (життєвими обставинами) [5]. Зокрема, одним із важливих етапів організаційного впливу викладача на студента є постановка завдання та віддання розпорядження. При цьому, розпорядження зі сторони педагога повинне мати не тільки вказівки щодо завдання, але й передбачати шляхи його виконання. Найважливішими компонентами цього процесу є розподіл обов'язків між студентами; встановлення порядку роботи; надання студентам відповідних повноважень.

У спілкуванні педагог зобов'язаний обов'язково збагачувати студентів інтелектуально, морально, естетично та діяльнісно. Звичайно, викладач цього не виконає або виконає недоброякісно, якщо не володітиме системою вмінь, навичок, необхідних для правильного пізнання й оцінки студентів. Спілкування обов'язково передбачає формування у педагога та студентів образів – нерозривно пов'язаних між собою [6].

При створенні сприятливих умов вагомим і потенційно важливим для студентів кафедри ортопедичної стоматології є процес виконання самостійної практичної роботи на заняттях (лікування пацієнта), виявляючи кращі здібності у студентів за рахунок наближення до реальних умов майбутньої професійної діяльності, врахування індивідуальних особливостей студентів, використання завдань проблемного, навчально-дослідного характеру [7].

Серед багатьох вищеперахованих чинників необхідно керуватися зовнішніми (можливостями матеріальної бази кафедри) та внутрішніми (у межах кадрового складу кафедри) заходами, які підвищують якість навчання шляхом оптимізації навчального процесу. Запровадження таких чинників дадуть змогу діагностувати й оцінювати рівень знань, умінь та навичок студентів.

Враховуючи вищесказане, педагог повинен бути зацікавленим в результаті постійної праці над своїм професійним рівнем, самоудосконалюватись, запроваджувати ефективні методи навчання, які представляють упорядковані способи взаємопов'язаної роботи викладача і студентів, спрямовані на розв'язання навчальних завдань і досягнення кінцевої мети навчання. Зокрема, педагогічні технології навчання розраховані на вміння студентів самостійно здобувати знання та використовувати їх на практиці, а обов'язок викладача – викладати предмет на підставі перевірених наукових даних і клінічного досвіду.

Література

1. Кайдалова Л.Г. Модульна технологія навчання. Навч.-метод. посібник для викладачів та студентів вищих навчальних закладів / Л.Г. Кайдалова, З.М. Мнушко // Х.: Вид-во НФаУ «Золоті сторінки», 2002. – 84 с.
2. Романенко О.В. Психологічні особливості студентів – майбутніх лікарів як фактор в організації навчального процесу / О.В. Романенко, І.О. Погоріла // Вища освіта України – Додаток 4, том III (15) – 2009 р. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – С. 489 – 498.
3. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: Підручник / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко – К.: Каравела, 2008. – 352 с.
4. Тягур Ф.С. Педагогіка: основні поняття, схеми – рекомендації / Ф.С. Тягур. – Івано-Франківськ: Плай, 2001. – 201 с.
5. Черних В.П. Фармацевтична освіта в Україні. Дистанційне навчання: Навч.-метод. посіб. / Укл. В.П. Черних та ін.: За ред. В.П. Черних. – Х.: Вид-во НФаУ, 2004. – 72 с.
6. Філоненко М.М. Психологія спілкування / Навчальний

посібник // К.: Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.

7. Луценко, В.В. Організація самостійної роботи студентів в умовах особистісно орієнтованого навчання : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / В.В. Луценко ; Харківський держ. пед. університет ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2002. – 18 с.

Дмитренко І.А.

Методы и средства повышения качества обучения студентов на клинической кафедре стоматологического факультета Ивано-Франковский национальный медицинский университет

Резюме. В статье представлен материал, который дает возможность повысить эффективность преподавания предмета ортопедическая стоматология на 2-5 курсах обучения Ивано-Франковского национального медицинского университета. Оптимизация учебного процесса заключается в разработке педагогических приемов для подготовки студентов к самосовершенствованию своих знаний и навыков для дальнейшей профессиональной деятельности, зависящей от психологических особенностей студентов - будущих врачей как фактора в организации учебного процесса.

Ключевые слова: *клиническая стоматология, учебный процесс, психология, качество преподавания.*

I.A. Dmytrenko

Methods and Ways of Improving the Quality of Student Learning at Department of Clinical Dentistry

Ivano-Frankivsk National Medical University

Abstract. The article presents the material which allows improving the effectiveness of teaching the subject prosthetic dentistry from the second through fifth years of study at Ivano-Frankivsk National Medical University. Optimization of the learning process consists in the development of teaching methods to prepare students for self-improvement of their knowledge and skills for future professional activity, depending on the psychological characteristics of students - future doctors as a factor in the educational process organization.

Keywords: *clinical dentistry, learning process, psychology, teaching quality*

Надійшла 15.09.2014 року.

УДК 378.147+614.253.4+577.1

Карнець М.В.

Застосування новітніх педагогічних технологій для організації практичних занять з дисципліни «Біологічна та біоорганічна хімія»

Кафедра біологічної та медичної хімії (зав. каф. – проф. А.М. Ерстенюк)

Івано-Франківського національного медичного університету

mkarpets@mail.ru

Резюме: У статті розкрито суть новітніх педагогічних технологій, які забезпечують оптимізацію навчального процесу у вищих медичних закладах освіти. Одними з основних інновацій у галузі освіти є інтерактивні технології навчання, основна мета яких - створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Ключові слова: *інтерактивні методи навчання, мозковий штурм, робота в групі, рольова гра.*

Сучасні світові стандарти в галузі освіти передбачають підготовку висококваліфікованих спеціалістів, здатних інтегрувати теоретичні знання і практичні уміння в цілісну систему, оволодіти новими технологіями тощо. Трансформація освіти вимагає в першу чергу вирішення таких нагальних питань як орієнтація на людину, фундаментальні цінності, рішуча демократизація освіти. На допомогу класичним технологічним аспектам приходять нові, зокрема, інтерактивні технології навчання.

Метою дослідження є обґрунтування моделі впровадження інтерактивних освітніх технологій в навчальний процес для підвищення його якості, висвітлення досвіду та особливостей їх застосування на сучасному етапі.

Методологічну основу дослідження становить технологічний підхід до розробки моделі управління впровадження інтерактивних освітніх технологій в навчальний процес.

В умовах сучасного суспільства освіта стала однією з найбільш важливих аспектів людської діяльності. Значно збільшилась її роль: від напрямку і ефективності освіти залежить перспектива розвитку людства. Освіта розглядається як головний чинник соціального і економічного прогресу. Причиною цього є розуміння того, що важливою цінністю і основним капіталом сучасного суспільства є людина, здатна до вирішення та прийняття нестандартних рішень [1]. Сучасне суспільство потребує нової системи освіти, яка формує

серед осіб, які навчаються, здатності до проєктивної детермінації майбутнього, відповідальності за нього, віри в себе та свої професійні здібності. Залучення студентів до вирішення актуальних проблем суспільного життя, зв'язок нової інформації з раніше набутими знаннями потребує ефективної співпраці та взаємодії між науково-педагогічним колективом і студентами.

Не існує чітких методик або вказівок щодо підвищення ефективності навчального процесу, які були б універсальними для кожного вищого навчального закладу. Їх вибір залежить від умов, за яких він відбувається, рівня активності студентів, залучення студентів до науково-пізнавальної діяльності та багатьох інших факторів. Компетентність і професіоналізм педагога визначається у вмінні підбирати методи навчання та ефективно їх використовувати індивідуально для кожного студента [2]. Мета медичних навчальних закладів забезпечити підготовку висококваліфікованих кадрів, від яких у майбутньому буде залежати потенціал розвитку країни, що вимагає від викладачів ВНЗ професіоналізму у використанні сучасних методів навчання та орієнтацію на індивідуальне формування у студента професійних навичок. Одним з шляхів вирішення цієї проблеми є раціональне застосування сучасних методів навчання на різних етапах підготовки спеціалістів. Найбільш поширеними інноваційними технологіями в Україні є інтерактивні, ідея яких полягає в тому, що процес пізнання відбувається за умов постійної активної взаємодії всіх студентів. Залежно від мети заняття, форм організації навчальної діяльності використовуються інтерактивні технології кооперативного навчання, колективно-групового навчання, ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань.

Інтерактивні методи навчання (ІАН) – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчан-